

**Список використаних джерел:**

1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України, Кодексу України про адміністративні правопорушення та інших законодавчих актів України щодо особливостей несення військової служби в умовах воєнного стану чи в бойовій обстановці: Закону від 13.12.2022 № 8271. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2839-20#Text>.
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квітня 2001 р. (в редакції на 25.09.2020 р.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
3. Закон України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України та інших законодавчих актів України щодо визначення обставин, що виключають кримінальну протиправність діяння та забезпечують бойовий імунітет в умовах дії воєнного стану» № 2124-IX від 15 березня 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2124-20#Text>.
4. Кримінальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Станом на 29 вересня 2024 року. / За заг. ред. Копотуна І. М. Київ: Центр учбової літератури, 2024. 1370 с.

**Кривопис О. Г.**

старший викладач кафедри  
криміналістики та домедичної  
підготовки Дніпровського державного  
університету внутрішніх справ,  
доктор філософії з права

**ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ  
У ПРОЦЕСУАЛЬНІЙ ФОРМІ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛІСНОГО  
НЕВИКОНАННЯ ОБОВ'ЯЗКІВ ПО ДОГЛЯДУ ЗА ДИТИНОЮ**

Враховуючи умови сьогодення, у процесі розслідування злочинів слідчі, для вирішення завдань досудового розслідування звертаються до спеціалістів, які мають відповідні знання, що виходять за межі площини права, зокрема у галузі медицини, хімії, психіатрії, фізики тощо.

Відповідно, не можна уявити сучасне розслідування без використання останніх досягнень науково-технічного прогресу та розроблених на їх основі науково-технічних засобів. Тому не випадково, що термін “спеціальні знання” виник у теорії кримінального судочинства та займає визначальне місце серед основних категорій криміналістики [1, с. 6-7].

Щодо визначення сутності спеціальних знань серед науковців точаться дискусії, які зумовлені насамперед відсутністю законодавчо-закріпленого визначення даного поняття. Крім того, різними науковцями пропонуються різні підходи щодо визначення поняття «спеціальні знання».

Так, М.В. Салтевський визначав спеціальні знання як постійно удосконалюванні набуті знання, вміння, навички, які використовуються в будь-якій галузі людської діяльності, отримані в процесі спеціальної освіти,

досвіду і практичної діяльності (за винятком професійних знань осіб, що здійснюють розслідування), необхідні для швидкого і повного розкриття і розслідування кримінального правопорушення [2, с. 184].

Схоже визначення за змістом пропонує І.В. Пиріг, який вважає, що спеціальні знання – це сукупність теоретичних знань і практичних умінь та навичок у галузі науки, техніки, мистецтва чи ремесла, набутих у результаті спеціальної підготовки або професійного досвіду роботи, що використовуються з метою розкриття, розслідування та попередження злочинів [3, с. 351].

Хоча і науковцями даються різні визначення поняття спеціальних знань, проте проаналізувавши наукову літературу можна сказати, що науковцямикладається один зміст хоча і різними трактуваннями.

В практичній діяльності правоохоронних органів щодо розкриття та розслідування злочинів більш важливим є визначення форми використання спеціальних знань.

Традиційно прийнятим в наукових колах є поділ спеціальних знань за формами їхнього використання, зокрема виділяють процесуальну та непроцесуальну форми.

Процесуальна форма використання спеціальних знань передбачена та врегульована чинним законодавством.

При цьому, хоча КПК не встановлює вичерпного переліку використання спеціальних знань у процесуальній формі, проте визначає носіїв таких знань, до яких віднесено експерта та спеціаліста [4, с. 62].

Дослідженням матеріалів кримінальних проваджень, кваліфікованих за ст. 166 КК України встановлено, що з урахуванням особливостей даної категорії злочинів, найчастіше правоохоронці використовують спеціальні знання шляхом призначення експертиз.

Зокрема, у 70 % проваджень досліджуваної категорії в процесі розслідування слідчими ініціюється проведення судово-медичної експертизи (СМЕ). При цьому, у 50 % проваджень, де слідчим було призначено СМЕ – об'єктом дослідження виступало труп потерпілого, а 20 % експертиз були призначені для встановлення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, відповідно об'єктом дослідження виступило тіло живої людини. Для повноти розкриття досліджуваного питання зазначимо, що у 20 % проваджень, де проводилась СМЕ слідчим ініціюється проведення комплексної експертизи. Натомість у 10 % проведено комісійну СМЕ.

Не рідко під час розслідування кримінальних проваджень досліджуваної категорії перед органами досудового розслідування постає необхідність проведення судової психіатричної експертизи (СПЕ). За результатами вивчення матеріалів кримінальних проваджень встановлено що СПЕ потерпілого проводиться у 10 % проваджень, натомість СПЕ підозрюваного у 13 %.

Метою проведення СПЕ потерпілого є встановлення спричиненого

розладу психіки. Натомість при проведенні СПЕ підозрюваного вирішується його осудність та можливість притягнення до кримінальної відповідальності [5, с. 171].

Як правило, СПЕ, в контексті досліджуваного питання проводиться одноособово (87 % випадків). За результатами проведення даної експертизи встановлюється наявність (відсутність) психічних розладів як потерпілого так і підозрюваного. Відомості, отримані за результатами СПЕ, дозволяють встановити причинно-наслідковий зв'язок з подіями злочину. Крім цього, СПЕ дозволяє зробити обґрунтовані припущення про спосіб вчинення злочину та розкрити вагомі для провадження відомості про особу злочинця.

Іншим важливим проявом використання спеціальних знань у процесуальній формі під час розслідування злочинів, кваліфікованих за ст. 166 КК України є залучення спеціаліста під час проведення окремих СРД.

Враховуючи криміналістичну характеристику, та типові слідчі ситуації, серед СРД, де участь спеціаліста є обов'язковою, належать: огляд трупа, допит (малолітнього або неповнолітнього); одночасний допит двох чи більше раніше допитаних осіб (за участі малолітнього/неповнолітнього); пред'явлення для впізнання (за участі малолітнього/неповнолітнього).

Найчастіше (для огляду трупа) в якості спеціаліста залучається судово-медичний експерт – 93 % випадків.

Основним завданням спеціаліста на місці події є виявлення та фіксація тілесних ушкоджень ні тілі потерпілого. Крім цього, спеціаліст може звернути увагу слідчого щодо загального фізичного розвитку тіла потерпілого (співвідношення маси та зросту тощо). Саме ці дані можуть нести цінну інформацію про спосіб вчинення злочину та інші елементи криміналістичної характеристики.

Все частіше в процесі розслідування виникає необхідність проведення огляду пристроїв, які зберігають цифрові сліди. В таких випадках допомога спеціаліста полягатиме в огляді акаунтів користувачів у соціальних мережах задля подальшого зберігання та роздрукування скріншоту з криміналістично значущою інформацією [6, с. 65].

Особливе місце, в контексті досліджуваного питання займає залучення спеціаліста в процесі проведення допиту.

Дослідженням матеріалів кримінальних проваджень встановлено, що найчастіше слідчими до проведення допиту малолітнього (неповнолітнього), крім представника потерпілого, запрошуються педагог або психолог (89 %), лікарі ж до проведення допиту майже не запрошуються (лише у 2 %). При цьому, роль педагога (психолога) під час допиту, під час розслідування злочинів, передбачених ст. 166 КК України, передбачає: сприяння слідчому у встановленні психологічного контакту з допитуваним; допомога в обранні дієвих тактичних прийомів та методів психологічного впливу з урахуванням особи допитуваного; допомога у формулюванні питань, їхньої кількості та послідовності; застосування технічних засобів, під час проведення допиту

*Актуальні проблеми кримінально-правового, кримінального процесуального та криміналістичного забезпечення протидії злочинності в сучасних умовах* (анатомічних ляльок тощо); спонукання допитуваного наданню правдивих показань та повноти їхнього викладення.

При цьому, на підставі дослідження матеріалів кримінальних проваджень в процесі розслідування злочинів, передбачених ст. 166 КК України, встановлено, що найчастіше спеціаліст, за ініціативою слідчого, залучається до проведення таких СРД, як: огляд місця події (98 %); допит (25 %); тимчасовий доступ до речей і документів (10 %) [5, с. 177].

Окремо слід виділити допит спеціаліста. Як нами встановлено, такі допити проводяться у 20 % проваджень досліджуваної категорії. Допит лікаря та психіатра проводиться у 10 % проваджень. Кількість допитів представників соціальних служб, служби у справах дітей, спеціалістів з педіатрії становить у 5 % для кожної категорії допитуваних.

Підсумовуючи викладене, можна сказати, що в процесі розслідування злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною, використання спеціальних знань у процесуальній формі здебільшого знаходить своє вираження у проведенні експертиз, залученні спеціаліста для проведення окремих слідчих (розшукових) дій та допиті спеціаліста, що відіграє важливу роль для встановлення істини у кримінальному провадженні.

#### ***Список використаних джерел***

1. Кузьмічов В. С., Пиріг І. В. Використання спеціальних знань при розслідуванні розкрадань вантажів на залізничному транспорті : монографія. Дніпропетровськ : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2008. 168 с.
2. Салтевський М. В. Криміналістика : підруч. : у 2 ч. Харків : Консум, 2001. 528 с.
3. Пиріг І. В. Поняття спеціальних знань та їх застосування під час розслідування розкрадань вантажів на залізничному транспорті. *Науковий вісник Юридичної академії Міністерства внутрішніх справ*. 2004. № 2. С. 348–353.
4. Бідняк Г. С. Використання спеціальних знань при розслідуванні шахрайств : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Дніпро, 2018. 218 с.
5. Кривопис О.Г. Розслідування злісного невиконання обов'язків по догляду за дитиною або особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування : дис. ... доктора філософії. Дніпро, 2024. 286 с.
6. Павлова Н.В. Роль спеціаліста у технічному забезпеченні проведення слідчих (розшукових) дій. Кібербезпека в Україні: правові та організаційні питання : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 22 листоп. 2019 р.). Одеса, 2019. С. 65.